

Att omhänderta barn och unga

Delbetänkande från Utredningen om stärkt
barnrättsperspektiv i LVU

Särskild utredare

Hovrättspresident Anders Hagsgård

Utredningssekreterare

Lina Hjorth Warlenius och Camilla Lind

Expertgrupp

Sakkunniga från Socialdepartementet och Justitiedepartementet.
Experter från Stockholms universitet, Sveriges advokatsamfund,
Socialstyrelsen, SiS, Barnombudsmannen och Åklagarmyndigheten.

Bred krets av uppgiftslämnare

Bland annat socialtjänster, domare, advokater, forskare,
barnrättsorganisationer, poliser och skolkuratorer samt barn och unga
med erfarenhet av vård enligt LVU.

Nuvarande LVU - bakgrund

Barn och unga kan omhändertas för vård och placeras utanför hemmet med tvång om behövlig vård inte kan ges med samtycke och det finns en påtaglig risk för att barnets eller den unges hälsa eller utveckling skadas på grund av

- fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet (2 § LVU) eller,
- missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende (3 § LVU)

Uppdraget

En översyn av grunderna för vård enligt LVU

- Bör man utöka möjligheterna att omhänderta barn som växer upp i:
  - hem med hedersrelaterat förtryck, eller
  - hem med en nära koppling till allvarlig kriminalitet?
- Vilka skadliga riskbeteenden finns hos barn och unga i dag?
- Bör begreppet ”annat socialt nedbrytande beteende” ändras för att inkludera fler beteenden?

Våra utgångspunkter

- LVU är en skyddslagstiftning för barn och inte för samhället
- Barnets eller den unges bästa ska vara avgörande
- Lagstiftningen måste uppfylla högt ställda krav på rättssäkerhet
- Ett beslut om vård enligt LVU ska vara ändamålsenligt och förväntas förhindra att barnet eller den unge skadas

Övergripande problem

- Otydliga begrepp
- Otydligt vad domstolen ska pröva
- För stort fokus på om det finns ett visst hemförhållande eller beteende
- Risken för skada, behovet av vården och vad som är till barnets eller den unges bästa hamnar i skymundan

Övergripande förslag

- Begrepp och definitioner tydliggörs och grunderna för vård får en ny struktur
- Det blir tydligt att det ska prövas vad som är nödvändig vård och att vården är till barnets eller den unges bästa
- Vid bedömningen om det finns en påtaglig risk för skada ska det kunna göras en sammanvägd bedömning av barnets hemförhållanden eller beteende.
- Vård av ett barn ska i vissa fall kunna inledas i det egna hemmet

FINNS DET EN PÅTAGLIG RISK FÖR SKADA?

Finns det en påtaglig risk för att barnets hälsa eller utveckling skadas på grund av sådana hemförhållanden som anges i 2 § eller sådana beteenden som anges i 3 §?

Ja.

Nej.

Ansökan avslås.

ÄR DEN PLANERADE VÅRDEN NÖDVÄNDIG OCH TILL BARNETS BÄSTA?

Är den planerade vården i form av exempelvis placering i familjehem **nödvändig**? Detta innebär att:

- det till följd av den påtagliga risken för skada finns ett behov av den aktuella vården, och
- att vårdbehovet inte kan tillgodoses på något mindre ingripande sätt, såsom genom stödinsatser i det egna hemmet.

Är den nödvändiga vården till **barnets bästa**? Detta innebär en bedömning av om syftet med vården och barnets rätt till skydd överväger de risker det kan innebära med exempelvis ett åtskiljande från föräldrarna eller att placeras med andra barn med beteendeproblem.

Ja.

Nej.

Ansökan avslås.

KAN VÅRDEN GES MED SAMTYCKE?

Kan det antas att vården inte kan ges med samtycke av barnets vårdnadshavare och, om barnet har fyllt 15 år, av barnet själv.

Vården kan inte ges med samtycke.
Ansökan bifalles.

Vården kan ges med samtycke.
Ansökan avslås.

Vård på grund av förhållanden i hemmet - särskilt om hedersrelaterat våld och förtryck

- I stor utsträckning omfattas barns utsatthet i en hederskontext redan av LVU
- Mycket talar trots detta för att det finns barn som inte får vård enligt LVU trots att de behöver det
- Det bör förtydligas att påtryckningar, kontroll, hot eller tvång kan utgöra skäl för vård enligt LVU

Negativ social kontroll förs in i 2 § LVU

Med negativ social kontroll avses **påtryckningar, kontroll, hot eller tvång som systematiskt begränsar ett barns livsutrymme**, eller vid upprepade tillfällen hindrar barnet att göra självständiga val om sitt liv och sin framtid. Den negativa sociala kontrollen ska förstås som en **begränsning av ett barns rätt till utveckling och den rätt ett barn har till delaktighet och självbestämmande** i takt med stigande ålder och mognad i enlighet med föräldrabalken och barnkonventionen.

Vård på grund av förhållanden i hemmet – särskilt om barn som växer upp i hem med nära koppling till allvarlig kriminalitet

- Att växa upp i ett hem med nära koppling till kriminalitet behöver i sig inte innebära en påtaglig risk för att barnet skadas
- LVU ska inte användas som ett kriminalpolitiskt verktyg, det är vad som är bäst för barnet som är avgörande

Tre risksituationer som är mer utmärkande för barn i hem med nära koppling till allvarlig kriminalitet

- Fara och otrygghet som följer av att vistas i miljöer där det förekommer kriminell verksamhet, narkotika eller vapen
- Risken att involveras i brottslighet genom föräldrar, syskon eller andra anhöriga
- Risken att föräldrar uppmuntrar eller möjliggör ett barns destruktiva beteende

Omsorgsbrister föreslås motsvara hela föräldraansvaret

- Uttrycket ”brister i omsorgen” kompletteras med en hänvisning till barns grundläggande behov enligt föräldrabalken
- Barn har rätt till
  - omvårdnad
  - trygghet
  - god fostran

Brister i omsorgen om barnets grundläggande behov

Omfattar bland annat:

- otrygga och farliga hemmiljöer
- barn som involveras eller riskerar att involveras i brottslig verksamhet
- barn som utsätts för påtryckningar eller uppmuntras att utöva våld och kontroll över syskon eller andra anhöriga

Vård på grund av barnets eller den unges eget beteende

- Kartläggning av skadliga riskbeteenden hos barn och unga i dag
- De flesta skadliga riskbeteenden omfattas av nuvarande bestämmelser
- Vissa skadliga beteenden faller utanför lagens tillämpningsområde

Begreppet socialt nedbrytande beteende sätts i en modern kontext

- Socialt nedbrytande beteende innebär att avvika från samhällets grundläggande normer
- Bestämmelsen är oförändrad sedan 1990, exemplen i förarbetena är få och föråldrade
- Utifrån vår kartläggningen ges nya exempel på vad som kan anses vara socialt nedbrytande beteende

Exempel på socialt nedbrytande beteenden

- Att annat än tillfälligt delta i sammanhang där det förekommer allvarlig kriminalitet
- Att genom våld eller förtryck inskränka andra människors frihet på grund av t.ex. kön eller sexuell läggning
- Deltagande i våldbejakande extremism
- Utbrett utåtagerande och aggressivt beteende
- Mycket omfattande skolfrånvaro och social isolering

Destruktivt beteende förs in i 3 § LVU

- Beteenden som visar på en tydligt bristande förmåga att skydda sig själv men som inte i första hand kan betraktas som avvikande från samhällets grundläggande normer

Exempel på destruktiva beteenden

- Självskadebeteenden
- Att aktivt söka sig till situationer eller miljöer där det finns en överhängande risk att bli utsatt för våld eller förtryck
- Skadligt bruk av icke beroendeframkallande läkemedel eller dopningsmedel
- Att på grund av omognad utsätta sig för allvarlig fysisk fara genom att inte ta medicin för svår sjukdom

LVU vid psykiatriska tillstånd

- Beteenden som närmast kan betraktas som symtom på ett psykiatrisk tillstånd ska inte utesluta vård enligt LVU
- Det centrala är:
  - risken för att barnet eller den unge skadas, och
  - om den planerade vården är nödvändig och för barnets eller den unges bästa

Avslutningsvis

- Förslagen bidrar till att de barn och unga som behöver vård enligt LVU ska få det
- Vårdens innehåll och kvalitet är avgörande. Det pågår andra utredningar om det.